

kulturni sistem.

Določila zakona v njegovem okvirju naj podrobno in razmeram prilagojeno urede naknadno stopnja posebnih državnih šolskih, oblastnošolskih, sreskošolskih in morja da celo krajevnošolski uredbniki z odločujočim sodelovanjem državnih, oblastnih in sreskih učiteljskih zbornic.

Prehajam na opombe k I. in II. poglavju projekta šolskega zakona. V svojem poročilu bom na kratko tudi posamezne člene premočil z ozirom na šolsko zakonodajo v inozemstvu in s stališča potreb in zahtev našega podeželskega šolstva, vendar kot rečeno, ne podrobno, marveč le na kratko, kajti: 1. je zakon namenjen za vse osnovne šole, podeželske in mestne, 2. je treba zato postaviti predloge le k onim določilom, ki niso umestna ali dovolj prožna, da se pozneje zamorejo izpopolniti z dopolnilnimi naredbami v korist podeželskega šolstva in učiteljstva.

I. Obče odredbe.

Člen 1.: Ta tvori prerado sporno kost ljudem različnega svetovnega, verskega in političnega naziranja ter se izčrpi v pojmovni boj. Prvi člen našega projekta se mi zdi sicer preobširen ter je obširnejši glede smotra osnovne šole od vseh dosedaj izdanih načrtov šolskega zakona. Ne bo brez zanimanja, če navedem par citatov glede smotra šole v drugih državah.

V Rusiji (statut enotne — delovne šole v pokrajini Volge z dne 31. maja 1923): »Enotna delovna šola naj otrokom daje priliko, prilastiti si znanja in spretnosti, katere so jim za tvorbo njih osebnega, tako tudi njih družabnega življenja potrebne.«

V Švici (zakon za primarni pouk v kantonu Bern z dne 6. maja 1894): »Šola ima namen, podpirati rodbino pri vzgoji otrok.« T. j. uvodni stavek, kateremu slede kratke dopolnitve.

V Angliji. Tukaj se pušča prosti inicijativi samoupravnih oblasti dalekoširna prilika in svoboda v organiziranju temeljnih misli glede šolstva. Glavni smoter je za popaden v označbi, ustvariti šolski sistem, ki daje vsem sposobnim priliko izobrazbe, primerne njihovim možnostim. Med načeli organizacije narodne izobrazbe so šolski reformatorji na prvo mesto postavili stavek: »Glavni smoter vzgoje obstoja v tem, človeka usposobiti za življenje, to se pravi, v civilizirani državi: za njegovo mesto kot člana te države.«

Na Saksonskem: Kratka a jedrnata in popolna se mi zdi tukajšnja definicija smotra narodne šole (prehodni zakon za narodne šole z dne 22. julija 1919), namreč: »Naloge narodnih šole je, pospeševati razvoj dece po načrtu s sestavljenimi vajami telesnih in duševnih sil v smislu npravnstvenega življenjskega razvika ter jih vzgajati k vdanemu izpolnjevanju dolžnosti v službi skupnosti.«

Iz navedenih primerov posnamemo: 1. Smoter narodne šole je v teh državah podan v izredni kratkosti, prožnosti, a vendar jedrnatosti, ki tako zagotavlja prosti razmah in razvoj šolstva po vseh sodobnih prilikah. V Nemčiji, kot vidimo iz primera na Saksonskem, celo posamezne dežele razpolagajo s svojimi lastnimi šolskimi zakoni, katerim tvorijo tozadevni temelj ustava z dne 11. avgusta 1919, ki vsebuje precej obširne in številne določbe v šolstvu in prosveti sploh. Za smoter šol pa je merodajen člen 148. drž. ustave: »V vseh šolah je dosega npravnstveno naobrazbo, državljansko zavest, osebnost in poklicno spretnost v duhu nemške nacije in sprave narodov.« Za smoter vseh naših šol (da se prav razumemo, ne absolutno ravno za besedilo v osnovnošolskem zakonu!) pa je merodajna in odločilna »matica« vse zakonodaje, naša sedanja ustava s svojim 16. členom, 4. odstavkom: Vse šole morajo dajati moralno vzgojo in razvijati državljansko zavest v duhu narodnega edinstva in verske strpljivosti. Kaj ne, precej sličnosti z gori navedenim ustavnim členom v Nemčiji! Povsod pa je zakon zrcalna slika, dejana v okviru ustave.

Pomudil sem se malo dalje pri izražanju smotra šole in vzgoje, kajti to je prvo in najvišje določilo. V njem se precej istinito lahko zrcali več ali manj izrazita socialnost in demokratičnost namena in ureditve šolstva v raznih državah. Člen I. sedanjega projekta šolskega zakona je pač obširen, ne naglašava npravnstvene vzgoje na pravem, t. j. na prvem mestu. Po poročilu tov. Stanoevića se je 1. člen nekoliko spremenil; morda se je med drugim popravilo tudi to.

Členi 2.—7. so skoraj dobesedno enaki z načrtom šolskega zakona iz leta 1925, t. j. da se je takrat imenovalo samo osnovno šolo, sedaj pa nastopa ime »narodna šola«, torej v širjem pomenu, kar bi odobravali radi zblizanja k naši zahtevi po enotnosti vsega šolstva, a bom v prihodnjih izvajanjih dokazal, da tega odobranja projekt ni zaslužil, kajti iz narodnih šol je razen osnovnih šol izključil vse ostale vrste šol ter na mesto napačnega imena »Zakon o narodnih šolah« mora pravilno nositi ime »Zakon o osnovni šoli«. (Dalje prih.)

RUDOLF HORVAT ml.

Bodimo dosledno nacionalni in napredni.

V boju, ki se bje med širnim slovenskim učiteljstvom za in proti novemu poimenoivanju stanovske organizacijske politike, so se že večkrat čistili pojmi nacionalnost in naprednost. Zdi se mi, da različnim razlagam ni treba mnogo več dodajati.

Na jasnem smo, da je nacionalen le tisti učitelj ali sploh katerikoli član naroda, ki uravnava vse svoje delovanje v javnem in tudi v privatnem življenju dosledno le tako, da je v korist naroda oziroma narodne države. Iz tega sledi, da mora vsak nacionalen član naroda mnogokrat žrtvovati svoje osebne koristi in uglednosti splošnim narodnim interesom. Opuštili mora torej marsikaj, o čemer je prepričan, da škoduje direktno ali indirektno narodnim interesom, čeprav je to njemu prijetno, koristno. Poleg tega se mora vsak, ki hoče biti dosledno nacionalen, ravnati po pesnikovih besedah: »Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.«

Da velja to v prvi vrsti za učitelja, ki naj bo vir vseh plemenitih stremeljenj v narodu, je razumljivo.

Vsak nacionalen učitelj (seveda tudi drugi) mora biti tudi napredni. Ne napredni v današnjem političnem strankarskem smislu, ampak napredni v stremeljenju poiskati nova in boljša pota vzgoje naroda na vseh poljih njegovega življenja. Tako napredni hočemo biti mi! Napredni v dejanju. Vsak dosledno napredni učitelj mora torej stremeti, da se najprej seznajta z vsemi novimi preizkušnjami svojih dejstev, metodami ne le na pedagoškem, ampak tudi socialnem, narodno-gospodarskem, higijenskem, narodno-prosvetnem i. dr. poljih. Ko jih bode pripoznal, potem je njegova dolžnost, da jih skuša uveljaviti najprej sam v svojem življenju in delovanju, nato pa tudi v svoji okolici. Le tak učitelj je res napredni!

Naj sedaj takoj pokažem na gibanje, ki je zavzelo v naprednih deželah, kakor v Ameriki, Nemčiji, Danskem, Norveškem, Švedskem itd. velikanske dimenzije. To gibanje — je protialkoholno gibanje. Opozorjam le na Ameriko, kjer je prohibicija povzročila popoln prevrat in o kateri se izražajo največje ameriške in druge svetovne avtoritete na higijenskem, socialnem in narodno-gospodarskem polju, da je to prava nekrvava socialna revolucija in največji napredek Amerike, odkar je odpravila suženstvo. Da pretresa to gibanje tudi ostale dežele, nam kažejo na široko razpletene organizacije, prohibicijska glasovanja, lokalne omejitve, protialkoholni kongresi itd. V prvih vrstah tega gibanja, takoj za zdravniki, stoje povsod učitelji!

In kaj pri nas!

Pri nas vlada popolno mrtvilo, da, če ne še celo sovražnost napram temu gibanju. In kar je najbolj žalostno, tudi učiteljstvo stoji popolnoma apatično ob strani. Niti od daleč ne stopa po stopinjah tovarišev tujih narodov. Drugod posebne učiteljske organizacije z lastnimi časopisi, nebrojna pedagoška literatura o tem vprašanju, veliki kongresi — pri nas popolno mrtvilo.

In vendar bi nas morala že vsakdanja izkušnja učiti, da naravnost siliti, da se osvobodimo apatičnosti napram temu gibanju! Če hočemo biti res dosledno napredni, moramo stremeti, da se tudi na tem važnem polju narodovega življenja seznanjamo z najmodernejšimi dejstvi in metodami, da ustavimo in zavezimo to povodenj, ki izpodkopuje temelje narodnemu življenju.

Izkušnja nas tudi uči, da je zelo velik vzrok alkoholizma slab zgled in piske navade. Nasprotna izkušnja natančnih primerjanj uspehov zmernostnih in abstinent-skih organizacij pa nam zopet kaže nepri-merno večje uspehe slednjih — uspehe zglede.

Učitelj, ki je vse to spoznal, ne more oklevati niti trenutka, ampak mora, če je dosledno napredni in nacionalen, stopiti v vrste doslednih borcev za boljšo narodovo bodočnost — v vrste abstinentov. Stopil bode v vrste tistih, ki so opustili nekaj, za njih individualno mogoče neškodljivega in še celo prijetnega, samo zato, ker vedo, da ima ta njihov zgled največji vpliv na okolico.

Stopil bode v vrste visoko aktivnih abstinentov, ki ne bodo vplivali le s svojim zgledom, ampak iskali, zbirali, preizkušali različna sredstva, da odvrnejo od naroda to strašno razdejavanje.

Ker pa dandanes vemo, da ne premore v današnji družbi posameznik mnogo, ampak da doseže velike smotre lahko le smotrena, krepka organizacija, zato je dolžan vsak, ki je vse to spoznal, organizirati se.

Zato pozivam vas vse, dosledno napredni in nacionalni učitelje, da se oglašite, da prestejemo in pregledamo naše vrste. Oglašite se vi vsi, ki ste že očistili svoje duše ali pa, ki čutite v sebi moč, odvračati od sebe nesrečno navado, ki zavaja narod v propast. Oglašite, da se vvrstimo v jurišno četo, ki bode nosila pravor treznosti in boljšega, bogatejšega življenja pred vsemi!

Vse tovarišice, ki so že abstinenti ali ki imajo voljo in moč postati, prosim, da pošljejo svoje nasvete glede organizacije ali pa naj vsaj kratko javijo, da so abstinenti. Letos pozivam že tretjič in upam, da sedaj ne brez uspeha. Torej naprej! Rudolf Horvat, učitelj, Škofja Loka.

Srednješolski vestnik.

—sr Pouk v neobligatnih predmetih. Na ministrstvo prosvete je šel predlog, da bi se uvedli v srednje šole kot neobligatni predmeti francoščina, italijanščina, opisna geometrija, risanje, ruščina in orkestralne vaje, a tega ministrstvo iz razloga varčevanja ni odobrilo.

—sr Privatni pouk na srednjih šolah. Ker so nekatere srednje šole zaprosile, da bi smeli profesorji ustanoviti kurze za posamezne predmete, kot nemščina itd., je ministrstvo prosvete tozadevno prošnjo odbilo, ker se tak pouk po ministrski odredbi P. br. 2234 od 20. avgusta 1926 ne more odobriti.

—sr Nemščina kot neobvezen predmet. Na II. in III. državni realni gimnaziji ter na državni realni v Ljubljani, na državnih realnih gimnazijah v Kočevju, Kranju in Novem mestu se uvede neobligatni pouk nemščine v nižjih razredih po starem učnem načrtu.

—sr Zborni petje se sme po odredbi ministrstva prosvete uvesti v vseh srednjih šolah ljubljanske oblasti kot fakultativno obligaten predmet.

—sr Stenografija kot obligaten predmet se uvede na II. in III. realni gimnaziji v Ljubljani.

—sr Nagrajenje prekomernih ur. Ministrstvo prosvete je z razpisom S. N. br. 18.985, dne 29. decembra 1926 odločilo: 1. Ako ima za naučne ure izprašani učitelj, ki poučuje tudi večinske ure preko maksimale obveznosti, potem se morejo vzeti najprej večinske ure za honorarne, ki so nagrajene kot take po 10, odnosno 14 Din, in šele ko so te izčrpane, se vzamejo še ure naučnih predmetov z nagrado po členu 4. Pravilnika S. N. br. 1401.

—sr Orgljanje in vodstvo petja pri službi božji se računa nastavnikom srednjih šol po odločbi ministrstva kot 1 tedenska ura.

—sr Jos. Wester: Kriza naše srednje šole. Cena 12 Din, s poštnino 14 Din. Naša srednja šola preživlja po dosedanjih reformah težko krizo. Blizu se usodni čas, ko bo narodna skupščina razpravljala o načrtu srednješolskega, kakor tudi drugih šolskih zakonov. Kakršni bodo ti zakoni, tako bo vse naše šolstvo osnočano; kakršna pa bo srednja šola, tak bo ves narodni inteligenčni naraščaj, taka bo bodočnost naroda! Namen brošure, ki jo je spisal šolnik z 28-letno šolsko in upravo prakso, je, da se v tem kritičnem času opozorijo merodajni činitelji na važnost šolske reforme in se pouči o tem vsa javnost.

Splošne vesti.

— Stanovska misel in zavest prodira med učiteljstvom. Pred pokrajinsko skupščino je bilo pet okrajnih društev proti deklaraciji, in to: Radovljica, Šmarje-Rogatec, Konjice, Novo mesto in Brežice-Sevnica. Po pokrajinski skupščini se je položaj znatno izboljšal. Novomeško društvo se je popolnoma preokrenilo in se izreklo za strogo stanovske smernice, ki so bile sprejete na pokrajinski skupščini. Brežiško-sevniško društvo je odobrilo sklep delegacije in je izreklo zaupnico sedanjemu ožjemu sosvetu, oziroma poverjenstvu. Kozjansko društvo se je izreklo za legalno opozicijo. Članstvo radovljiškega društva in šmarsko-rogaškega društva si pa ustanovi v predstoječih tednih sreska društva UJU, ker se v velikem številu ne strinja z izstopom iz UJU. Pri ostalih 27 društvih je močno padlo število onih, ki so pred pokrajinsko skupščino imeli bodisi iz osebnih ali drugih ozirov še predhodke do novih smernic naše stanovske politike, v večini društev je pa popolnoma izginilo.

— Sodba srbskega učiteljstva o projektu šolskega zakona. Šumadijsko učiteljsko društvo misli o dr. Čajkovićem osnutku šolskega zakona, da zastopa popolnoma pravilno stališče glede naloge šole, šolske dobe, a glede vzdrževanja šol, da je konservativen. Za ustvaritev delovne šole in nakup šolskih vrtoč ne predvideva nikakih materialnih sredstev. Za učiteljstvo se sicer zavzema, zahteva vestno delo, a kazni in drakonske odredbe niso na mestu. Položaj šolskih nadzornikov je ravno isti kot dosedaj, le materialno se je nekoliko izboljšal.

— Komisiji za spremembo in spopolnitev uradniškega zakona je poslal izvršni odbor UJU poleg drugih tudi sledeče želje in zahteve učiteljstva: 1. Člen 139. zakona naj se glasi: Učitelj(ce) osnovnih šol in državne otroške vrtarice imajo pravico na polno penzijo po 32 letih službovanja s 15% dodatkom osnovne in položajne plače. 2. Učitelj(ce) in otroške vrtarice imajo pravico na osebno pokojnino po 10 službenih letih. 3. Otroci državnih uradnikov in učiteljev(ice) imajo pravico do rodbinske penzije, in sicer možki do polnoletnosti, a ženske do poroke. 4. V slučaju smrti učitelja(ice) (pred 10 službenimi leti) imajo rodbinski člani pravico do pokojnine po 5 letih. 5. Člen 153. naj se glasi: Na rodbinsko pokojnino (osebno in materinsko) imajo otroci drž. uslužbencev, kjer sta bila oče in mati v državni službi, v obeh slučajih pravico. 6. V členu 151. zakona naj se spremeni prvo alinejo, ki naj se glasi: »Vdove imajo pravico do pokojnine takoj po zakonito izvršeni poroki. 7. Poročenim učiteljem in uradnicam naj se priznajo v vsem iste pravice do plače kot

učitelju (uradniku), po principu iste dolžnosti — iste pravice.

— Seje širjega sosveta v Celju dne 2. februarja t. l. se morajo udeležiti vsi predsedniki okrajnih društev, drugače morajo poslati svoje namestnike. K seji naj prinesejo s seboj tudi predloge za sejo poverjenikov UJU v Sarajevu, katere dnevni red smo priobčili v zadnji številki.

— Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo je sporočilo poverjenstvu: 1. da prekinja zveze s poverjenstvom UJU; 2. odločno izjavlja, da ostane v UJU in plača člana; 3. da vstopa v Zvezo okrajnih učiteljskih društev »Edinstvo«; 4. naj se ustavi članom listi. — Poverjenstvo je želji ugodilo, a ker so po pravilih učitelji in učiteljice člani UJU lahko le potom okrajnih društev, okrajna društva pa so po pravilih člani UJU lahko le potom svojega pristojnega poverjenstva, ne smatra pov. UJU Šmarsko-rogaškega učiteljskega društva več za člana UJU. V zmislu deklaracije tudi noben član pov. UJU ne sme biti član dveh, stanovsko političnih organizacij. Z ozirom na to se vrši dne 1. februarja t. l. ustanovni občni zbor »Sreskega društva UJU za Šmarje-Rogatec«.

— Svoje dni je delaven učitelj dobival pohvale za predavanja pri okrajnih učiteljskih konferencah, za vzorno delo na šolskem vrtu itd. ali vsaj pohvalo, ko je šel v pokoj. Danes ga potisnejo v penzijo, gornjo iz šole, dasi mnogi ne ve, kam bi položil svojo trudo glavo. Po večini šolske oblasti pohvale ne poznajo več, pač pa so z grajo kaj radodarne. Naročila so pod osebno odgovornostjo (včasih celo »materijalno«, zato ker delaš »kuluke«, op. pis.), ob neizvršitvi se grozi z disciplinskim postopanjem itd. S takim uradovanjem se ne zbujajo ljubezni do dela. Opravlja se delo, a z nevoljo, vse službovanje je grenak kehl bridkosti. Rad bi šel v pokoj, pa nimam strehe, živ ne morem v grob, a tudi nisem sam, imam družino. — Nazaj k stalnosti službe, to je v interesu vsega šolstva, mehke značaje nasilje uničuje; nazaj k pohvali kot plačilu za vestno delo. Naj bo razloček med vestnimi, vnetimi učitelji in manj skrbnimi, tako čitamo v zadnjem »Popotniku«. — To je gola, čista resnica! Kaj in kje je vzrok temu zloglasnemu stanju? Menim, da v tem, da oblastni šolski nadzorniki in prosvetni šefi premalo ali pa prav nič ne upoštevajo v prosvetnih, šolskih in učiteljskih vprašanjih sreskih šolskih nadzornikov. Ravno oni, ki imajo neposredni stik s šolo in učiteljstvom in so vsled tega najbolj informirani o vseh dnevnih vprašanjih, ravno oni se od oblastne šolske institucije prezirajo. Če prideš danes k sreskemu šolskemu nadzorniku vprašat za svet ali poročat o kaki nujni zadevi, tak dobiš za nasvet in odgovor vednino: »Ne vem! Mi ni nič znano! Potrudite se k oblastnemu!« Kratko rečeno, sreski šolski nadzorniki so zdrknili od nekdanjega vzvišenega mesta dol do navadnega pisarja. Temu primeren bi bil tudi njihov ugled — če ne bi bili naši tovariši.

— Žalosten Möderndorferjev slučaj izrablja z očitnim zadovoljstvom »Edinstvo« ter se prav po »tovariško« veseli, ker ni takoj vidnega uspeha. Za nas je oseba tov. Möderndorferja postranska stvar. Tu gre za načela in pravice učiteljstva, ki se kršijo iz teh ali onih razlogov ravno po tistih faktorjih, kateri so v prvi vrsti poklicani, da jih čuvajo vedno in povsod. Ravno ta slučaj je še žalosten ostanek prejšnjega za šolo in učiteljstvo toliko kvarljivega sistema. Zato se bomo borili dosledno toliko časa, dokler se ne odpravi ta praksa. — »Edinstvo« pa pozivamo, naj odkrito in jasno pove, kako je posredovalo prejšnje vodstvo poverjenstva v znani zadevi Lešnik in kake uspehe je tam doseglo svoj čas. — V Möderndorferjevem slučaju se je sedaj oblast skrla za člen 71. čin. zakona, namesto da bi dokazala krivdo in dala Möderndorferju priliko za zagovor. Žalostno od »Edinstva«, da smeš tak slučaj, namesto da bi ga obsojalo. Pač značilno! — Mariborčan.

— Potni pavšal šolskim nadzornikom se je moral ustaviti, ker ni zadostnega kritja. Vsi na računovodstvu že likvidirani potni računi se ne morejo izplačati, dokler ne bo dovoljen zaprošeni kredit.

— Učiteljski poslanci v oblastni skupščini. V oblastni skupščini mariborske oblasti so bili izvoljeni tovariši Viktor Grčar, šolski upravitelj v Mariboru in Vinko Möderndorfer, učitelj v Mežici, ki sta kandidirala na socialistični listi ter tov. Miloš Levstik, šolski upravitelj v pok., ki je kandidiral na listi SLS.

— Kaj zahteva srbsko učiteljstvo glede šol. zakona. Zahteva sreskega učiteljstva Šumadijskega učiteljskega društva v pogledu projekta šolskega zakona. 1. Za učiteljstvo. a) Splošno in strokovno naobrazbo, ki naj bo boljša od dosedanje; b) polno svobodo kot državljana, človeka in vzgojitelja; c) polno materialno in pravno sigurnost; d) popolno stalnost službenega mesta; e) pri komisijskem predlaganju prosilcev za razpisana mesta, naj se predlaga le enega prosilca in ne dveh; f) popolno izenačenje učitelja z učitelji v materialno pravnem in v vsakem drugem oziru; g) popolnoma onemogočiti sprejem v učiteljsko službo vsem ne-kvalificiranim, naj so dovršili kakršnokoli drugo šolo. 2. Glede pouka. a) Korenito reformo jezikovnega, prirodoznanstvenega in zgodovinskega pouka; b) popolno